

## Književna poročila.

*Dr. Karlo Kadlec: Prvobitno slovensko pravo pre X veka. Preveo i dopunio prof. dr. F. Taranovski. 1924. Izdavačka knjižarnica Gece Kona, Beograd. Strani 131.*

Velike so težave s študijem celokupne pravne zgodovine Slovanov, še posebej Jugoslovanov, da o Slovencih samih ne govorim, — kajti nedostaje nam sistematičnih del. Da vsaj deloma odpomore tem neprilikam, prevedel je prof. Taranovski (Rus), ki predava pravno zgodovino Jugoslovanov na beograjskem vseučilišču in je že napisal imenitno knjigo »Uvod u istoriju slovenskih prava« (Beograd, 1923), neke razprave češkega učenjaka Karla Kadleca o prvobitnem slovanskem pravu pred 10 stoletji, ki jih je izdala akademija znanosti v Krakovu leta 1912. v poljskem jeziku, na srbski jezik. Kadlec je pri tem izhajal iz pravnega nazora, da tvori pravo izza časa pred 10 stoletji tisto izhodišče, ki že more prihajati za znanstvo v poštev. Vendar je Taranovski pravilno opazil, da se Kadlečeve razprave ozirajo manj na jugoslovansko pravo in da med severoslovanskimi pravi upoštevajo bolj češko in poljsko pravo, kakor pa rusko. Ko se je torej obrnil na prof. Kadleca, da dobi dovoljenje za prevod knjige, predložil mu je že neke dopolnitve, ki naj ustrezajo predvsem potrebam učbenika za jugoslovanske vseučiliščnike. Glede ruskega prava je dodal nekaj razjasnilnih opazk, osobito tudi glede virov, glede jugoslovanskega prava pa obstajajo dopolnitve profesorja Taranovskega predvsem v nekih citatih iz Dušanovega zakonika, dalje v navajanju nekaterih pisateljev jugoslovanskega porekla, pečajo se pa le še premalo z objektivnim pravom. Slovence je pač Kadlec upošteval in osobito Kosovo Gradivo očitvidno temeljito preštudiral in dobro uporabil, dočim se Taranovski na nas ni oziral. Tudi glede Mažuraničevega epohalnega rečnika bi želeli, da bi ga ne bil samo pod črto citiral, ampak tudi snovno uporabil; saj obseza ogromno gradivo iz štatutov primorskih mest in drugih srednjeveških hrvatskih virov, ki bi zaslužilo tudi upoštevanja — baš pri knjigi, ki naj služi za učbenik na univerzah Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Sploh pa mislim, da se naši pravni zgodovinarji ne bi smeli kretati le v fontologiji; čas bi že bil, da nam prično podajati snovne izsledke prava javnega in zasebnega življenja. Če ga ni mnogo, to pač nič ne de: Vsaj to, kar je, naj se prikaže, znanstveno opredeli, primerja z drugimi pravi, da dobimo temelj za bodoče delo, pomoček za razumevanje celokupnega našega prava in stikov med našimi in tujimi pravi srečnejših sosedov. —

Po teh splošnih opazkah, ki pa nikakor nočejo zmanjševati zasluge, ki si jih je Taranovski nedvomno stekel z izdanjem in dopolnjenjem

u vezi sa njom. U ovom broju on donosi dva lepa članka učenika prof. Digia. Rože Bonar (Roger Bonnard) saopštava članak: *Le pouvoir discrétionnaire des autorités administratives et le recours pour excès de pouvoir*, koji je dao nedavno u istom časopisu, kritično i u preciznoj formi izlaganje objektivističke koncepcije države i prava, gledišta Digiovog i napisao nekoliko lepih i pametnih rasprava, sada profesor u Bordou (Bordeaux) pored D. U ovom članku on čini korak napred u određivanju pojmovna cilja i motiva, oko kojih se kreće problem diskrecione vlasti, tvrdeći da sud ne ceni celishodnost (oportunist) već u stvari zakonitost baš i kada ispituje motive, samo ako ih je zakon odredio; i što je važno, stavlja primedbu, po našem mišljenju sasvim umesnu, da bi francuski sudovi imali da ispituju i to da li su administrativne vlasti bile zaceo donele svoja akta prema navedenim motivima u mesto da se zadovolje samo time da su ih administrativne vlasti navele (ili da se iz akata mogu konstatovati), kakva je do danas još praksa kot sudova.

Mark Reglad (Marc Réglade), pisac lepog dela o običajnom pravu u oblasti javnog prava, koji je u Digieve koncepcije uneo jedan psihološki i jedan katolički elemenat, saopštava članak: *L'exception d'illégalité en France*. U njemu on tretira problem kada može da se pojedinac pozove na nelegalnost jednog administrativnog akta pred običnim sudovima, i izlaže njegovu istoriju. Po njegovom mišljenju, ili "upravo" njegovoj konstataciji pojedinac se može pozvati na izuzeće nezakonitosti protiv sviju opštih akata osim protiv izvesnih političkih akata predsednika Republike (sazivanje skupštine, izbor ministara itd.) i zakona (i ako je on izgleda i za to, t. j. da sudovi cene ustavnost zakona što ne znači ništa drugo nego pozivanje na nezakonitost akta, kao i mnogi drugi veliki avtoriteti); ali ne može nikako protiv administrativnih akata, pošto bi to značilo tešku povredu podele vlasti kako je ona tradicionalno shvaćena u Francuskoj.

U pregledu administrativne jurisprudencije pored ostalog saopštava presudu Državnog Saveta koja utvrđuje da se činovnički sindikat ima smatrati kao udruženje (association), ako je ispunio formalnosti javnosti (publiciteta), koje se traže od prijavljenih udruženja (čl. 5. zak. od 1901 o udruženjima).

U beleškama (notes de droit public) donosi pregled pitanja o pravu sveštenika na crkve u sadašnjem francuskom pravu. Po referentu to je pravo realno administrativno pravo. Osim toga pregled razvitka odnosa između države i agenata lokalnih jedinica, iz koga se saznaje interesantna činjenica, koja može da izazove veliku diskusiju u smislu za i protiv, da država proširuje svakim danom svoju intervenciju, služeći se za državne poslove lokalnim činovnicima, dajući im zaštitu, naročito u pogledu penzije i organizujući čitave grane lokalnih funkcija.

Pri kraju ima, pored istoriskog pregleda o tome ko ima prava da nosi ime porodice Burbon (Bourbon), kratak ali stručan i stvaran pregled literature, pored francuske, naročito engleske i amerikanske.

Dr. G. Tasić.